

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 2 (2019), št. 1 / Year 2 (2019), No. 1

Maribor, 2019

Moderna arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse

Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 2 (2019), št. 1 / Year 2 (2019), No. 1

ISSN 2591-0884 (online)

ISSN 2591-0876 (CD_ROM)

Izdaja / Published by:

Pokrajinski arhiv Maribor / Regional Archives Maribor

Glavni in odgovorni urednik / Chief and Responsible editor:

*Ivan Fras, prof., Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor,
telefon/ Phone: +386 2228 5017; e-pošta/e-mail: ivan.fras@pokarh-mb.si*

Glavna urednica / Editor in chief:

mag. Nina Gostenčnik

Uredniški odbor / editorial board:

- dr. Thomas Aigner, Diözesanarchiv St. Pölten, Avstrija
- dr. Borut Batagelj, Zgodovinski arhiv Celje, Slovenija
- dr. Bojan Cvelfar, Arhiv Republike Slovenije, Slovenija
- mag. Nada Čibej, Pokrajinski arhiv Koper, Slovenija
- Ivan Fras, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- mag. Nina Gostenčnik, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- dr. Joachim Kemper, Institut für Stadtgeschichte Frankfurt am Main, Nemčija
- Leopold Mikec Avberšek, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- dr. Miroslav Novak, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija
- dr. Rik Opsommer, Stadsarchief Ieper - Universiteit Gent, Belgija
- Darko Rubčić, Državni arhiv u Zagrebu, Hrvaška
- dr. Izet Šabotić, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Bosna in Hercegovina
- mag. Boštjan Zajšek, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija

Recenziranje / Peer review process:

Prispevki so recenzirani. Za objavo je potrebna pozitivna recenzija. Proces recenziranja je anonimen. / All articles for publication in the conference proceedings are peer-reviewed. A positive review is needed for publication. The review process is anonymous.

Lektoriranje / Proof-reading:

mag. Boštjan Zajšek, mag. Nina Gostenčnik

Prevajanje:

mag. Boštjan Zajšek (slovenščina), mag. Nina Gostenčnik (slovenščina, angleščina), Lučka Mlinarič (bosanščina, hrvaščina, srbščina)

Oblikovanje in prelom / Design and typesetting:

mag. Nina Gostenčnik

Objavljeni prispevki so prosto dostopni. Vse avtorske pravice ima izdajatelj Pokrajinski arhiv Maribor.

©Pokrajinski arhiv Maribor Za prijavo in objavo prispevkov ni potrebno plačilo. / The publication offers open access to whole texts of the published articles. ©Pokrajinski arhiv Maribor. All articles are published free of charge.

<http://www.pokarh-mb.si/si/p/3/49/moderna-arhivistika.html>

Prejeto / Received: 8. 1. 2019

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Scientific Article

DOSTOP DO ARHIVSKEGA GRADIVA TV SLOVENIJA V LUČI NOVIH EVROPSKIH PRAVIL

Rok OMAHEN

TV-arhiv in dokumentacija, RTV Slovenija, Ljubljana, Slovenija

rok.omahen@rtvslo.si

Izvleček:

V pričujočem prispevku smo na kratko poskušali orisati spremembe pri uporabi arhivskega gradiva zunanjih uporabnikov v zadnjih letih v primerjavi z obdobjem pred tem. Sprejetje Splošne uredbe o varstvu podatkov (GDPR) je v določeni meri vplivalo na delo TV-arhiva in dokumentacije RTV Slovenija, saj je zahtevalo prilagoditev poslovanja. Ugotavljamo, da se število uporabnikov TV-arhiva v zadnjih letih povečuje, z nekaterimi ukrepi, ki so navedeni v prispevku, pa bi lahko njihovo število še povečali. Večjo spremembo predstavlja tudi pomembna pocenitev arhivskih storitev, predvsem presnemavanje s starejših analognih nosilcev, kar je bilo v preteklosti precej dražje. Z nižanjem cen storitev ter dajanjem digitaliziranih posnetkov na voljo javnosti na spletnih portalih lahko približamo dostopnost televizijskega arhivskega gradiva čim širšemu krogu prebivalstva.

Ključne besede:

televizija, arhiv, GDPR, osebni podatki, trženje

Abstract:

Accessing Archival Material of TV Slovenija According to the New European Rules

In this paper, we tried to outline the change regarding the use of the archival material by external users in the past few years, and to compare this change with the data from the previous period. The passing of the General Data Protection Regulation (GDPR) has had a knock-on effect on the operation of RTV Slovenija Archive and Documents to a certain extent, as it demanded a certain adjustment of business operations. We have established that the number of TV Archive users has been on the increase and could be increased even further by certain measures mentioned in the paper. A significant price decrease for archive services, mainly re-recording from the older analogue data carriers, which used to be much more expensive in the past. By decreasing the price for our services and making digital recordings available to the general public on web portals, we can make television archival material more accessible to the broadest range of citizens.

Key words:

television, archive, GDPR, personal data, marketing

1. UVOD

Koliko nejasnostim, zapletom in raznoraznim težavam, povezanim s pomanjkljivo komunikacijo ter obveščanjem, bi se lahko izognili, če bi se le malo več pogovarjali in usklajevali med seboj; pa najsi gre za službene ali pa povsem privatne zadeve. Pomanjkanje omenjenega zna privedi do številnih nesporazumov, ki lahko trajno poškodujejo odnose med ljudmi. Morda začnemo nekoliko nenavadno, saj se zgoraj zapisane besede bolj pogosto kot v strokovni znajdejo v kakšni poljudni literaturi ali pa bolj lahkotnem filmu. Ob natančnejšem ogledu pa lahko hitro opazimo, da velja podobno tudi glede Splošne uredbe o varstvu osebnih podatkov (GDPR). Uredba kot taka ni nič novega oziroma ne prinaša nič, kar bi nas v večji meri presenetilo, toda kljub vsemu se ne moremo znebiti občutka, da nas je kot družbo, državo in ne nazadnje kot ustanovo do neke mere presenetila. Videti je, da pri tem nismo sami. S podobnimi težavami se srečujejo tako javne ustanove kot zasebna podjetja v Sloveniji ter širše v Evropski uniji.

2. NEKAJ TEORETSKIH IZHODIŠČ

2.1 Področni predpisi in zakonodaja

Splošna uredba o varstvu podatkov ni ne prva, zagotovo pa tudi ne zadnja direktiva, ki bo vplivala na delo televizijskega arhiva, saj obstaja cela vrsta zakonov ter predpisov, ki usmerjajo naše delo. Neposredno na nas vplivajo Zakon o RTV Slovenija (ZRTVS), Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP) in Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva (ZVDAGA), priporočila uradnih ustanov kot tudi interni pravilniki. Ne smemo pozabiti tudi na še veljavni Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1), ki bo predvidoma kmalu zamenjan z novim Zakonom o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2), v katerega bodo že vključena določila Splošne uredbe. ZVOP-2 bo urejal »določena vsebinska področja, kot so uporaba zdravstvenih, biometrijskih in genetskih podatkov, nekatere postopkovne vidike (npr. postopek izrekanja sankcij in pravna sredstva) ter relacijo do drugih področij in pravic (npr. dostop do javnih informacij, uporaba osebnih podatkov v znanstvene in statistične namene). ZVOP-2 pa ne sme spreminjati določb Splošne uredbe, saj se mora uredba neposredno uporabljati.« (Informacijski pooblaščenec¹, 2018).

2.2 Varstvo osebnih podatkov na RTV Slovenija

Zavedanje pomena varstva osebnih podatkov se je v zadnjih letih, spričo vsesplošnega družbenega napredka, okrepilo in predstavlja pomemben vidik sodobne informacijske družbe. RTV Slovenija pri svojem delu vstopa v stik s posamezniki² in je kot upravljavka in pogodbeni obdelovalka odgovorna za pravilno ravnanje, varstvo in zavarovanje osebnih podatkov (Varstvo osebnih podatkov, 2018). Vedno večje zavedanje pomena varstva osebnih podatkov pa še zdaleč ne pomeni, da pred sprejetjem omenjene evropske uredbe za varovanje osebnih podatkov na RTV Slovenija ni bilo poskrbljeno. Poleg uredbe ter popravkov³ uredbe opredeljuje varstvo osebnih

¹ Informacijski pooblaščenec tudi po uveljavitvi Splošne uredbe ostaja »edini državni nadzorni organ Republike Slovenije, pristojen za področje varstva osebnih podatkov...« (Prva sistemska pojasnila, 2018).

² Vse fizične pa tudi pravne osebe, ki so vstopile v komunikacijo z RTV Slovenija.

³ Evropski parlament je v Uradnem listu EU dne 23. maja 2018 (dva dneva pred pričetkom izvajanje uredbe) objavil pomembe popravke uredbe na dobrih petindvajsetih straneh.

podatkov tudi Ustava Republike Slovenije v svojem 38. členu⁴. Nadalje varstvo osebnih podatkov ureja istoimenski zakon – Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1), upoštevajo pa se tudi področni zakoni, ki urejajo varstvo in zavarovanje osebnih podatkov. Ne nazadnje pa je vsem sodelavcem RTV v pomoč na voljo tudi interni pravilnik o varstvu osebnih podatkov. Poleg tega je RTV Slovenija imenoval tudi pooblaščen osebo za varstvo osebnih podatkov⁵, ki skrbi tako za varstvo osebnih podatkov zaposlenih kot tudi zunanjih uporabnikov (Varstvo osebnih podatkov, 2018).

2.3 Kaj je Splošna uredba o varstvu podatkov in kakšne so njene prednosti

Spomladi leta 2018 je bilo mnogo govora v Sloveniji in širše po Evropski uniji o novi uredbi o varstvu osebnih podatkov, ki je stopila na mesto nekdanje Direktive 95/46/ES. Splošno uredbi o varstvu podatkov poznamo tudi po kratici GDPR, kar v angleškem jeziku predstavlja okrajšavo za *General Data Protection Regulation*. Idejni začetki uredbe izvirajo v leto 2009, pogovori o besedilu uredbe pa so se pričeli v letu 2012 (Čizmič, Boban, 2018). Kaj uredba ureja, ni nobena skrivnost, saj že iz samega naslova razberemo njene namene. Uredba tako ščiti posameznika in nanj nanašajoče se osebne podatke ter želi vzpostaviti red na področju zaščite osebnih podatkov, pod enakimi pogoji za vse državljane Evropske unije.

Dveletno prehodno obdobje, namenjeno uskladitvi uredbe z nacionalno zakonodajo ter v poslovanje subjektov, ki jih uredba zadeva, se je izteklo v maju 2018, večina držav članic Evropske unije pa na državni ravni še ni prilagodila svoje zakonodaje, tudi Slovenija še ne⁶. Tri dni po pričetku izvajanja uredbe v praksi je Ministrstvo za pravosodje izdalo dokument z nekoliko daljšim naslovom »Prva sistemska pojasnila Ministrstva za pravosodje ob začetku razvoja uporabe nove evropske zakonodaje o varstvu osebnih podatkov«, v katerem podaja svoje mnenje glede uporabe Splošne direktive. Uvodoma v pojasnilu opredelijo pomen pričetka uporabe Splošne uredbe v odnosu na ZVOP-1 iz leta 2004: »*Subjekti, ki v okviru zbirk osebnih podatkov obdelujejo osebne podatke (upravljavci in/ali obdelovalci), morajo od tega dne⁷ dalje spoštovati pravila Splošne uredbe ter tista preostala pravila ZVOP-1 (zlasti področne ureditve varstva osebnih podatkov – videonadzor, biometrija, ipd.), ki ostanejo v uporabi.*« (Prva sistemska pojasnila⁸, 2018).

Uredba je prinesla vsaj v začetni fazi nekaj nejasnosti ter dodatnega dela, toda zagotovo se bodo njene prednosti izrazile skozi čas. Uredba izenačuje pravice posameznikov v različnih državah članicah Evropske unije, kar v teoriji zagotavlja dodatno varnost nas vseh. Zavedanje pomena varovanja osebnih podatkov v današnji informacijski dobi je enako pomembno kot varovanje premoženja; v nekaterih primerih

⁴ Po 38. členu Ustave RS je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov. Prav tako se prepoveduje uporaba osebnih podatkov v nasprotju z namenom njihovega zbiranja.

⁵ Pooblaščen oseba za varstvo osebnih podatkov na RTV Slovenija je mag. Simona Habič; e-pošta: vop@rtvslo.si

⁶ Sprejemanje novega Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2) je sovpadlo z odstopom vlade, zato so se dejavnosti v tem času prekinile. Od držav članic EU je do 25. maja 2018 Splošno uredbi o nacionalno zakonodajo implementiralo zgolj sedem (Avstrija, Nemčija, Francija, Hrvaška, Nizozemska, Švedska in Slovaška) (Prva sistemska pojasnila, 2018).

⁷ 25. maja 2018.

⁸ V pojasnilih ministrstva, kjer se v drugem delu natančneje opredeljeni členi ZVOP-1, stoji opomba, da gre za neobvezujočo oceno Ministrstva za pravosodje.

celo bolj, saj so lahko posledice ukradenih in kasneje zlorabljenih osebnih podatkov precej hude.

Ena od največjih novosti, ki jih prinaša Splošna uredba je, kot menita Čizmić in Boban (2018, str. 403), uvedba ocene učinka v zvezi z varstvom podatkov, ki v 35. členu (Splošna uredba, 2016, str. 53) govori: *»Kadar je možno, da lahko vrsta obdelave, zlasti z uporabo novih tehnologij, ob upoštevanju narave, obsega, okoliščin in namenov obdelave povzročila veliko tveganje za pravice in svoboščine posameznikov, upravljavec pred obdelavo opravi ocena učinka predvidenih dejanj obdelave na varstvo osebnih podatkov. V eni oceni je lahko obravnavan niz podobnih dejanj obdelave, ki predstavljajo podobna velika tveganja.«*

Splošna uredba predvideva tudi globe za kršitelje, ki so z vidika običajnega državljana astronomske, saj se predvideva možnost tudi več milijonskih kazni. Poudariti pa je treba, da je pri sami določitvi kazni upoštevanih več vidikov, ki vplivajo na končno višino kazni. Predvidene globe po novem zakonu o varstvu podatkov pa tudi ne bodo zanemarljive.

2.3.1 Pravica do izbrisa oziroma pravica do pozabe

Eden od členov, ki je morda vzbudil nekoliko več zanimanja kot ostali, je 17. člen, ki govori o pravici do izbrisa. Posameznik ima pravico doseči, da upravljavec izbríše osebne podatke v zvezi z njim, kadar je izpolnjenih nekaj razlogov za to⁹. Ima pa člen določilo, ki je za arhive še kako pomembno in govori o tem, kdaj pravica do pozabe ni mogoča – *»za namene arhiviranja v javnem interesu, za znanstveno ali zgodovinskoraziskovalne namene ali statistične namene ...«* (Splošna uredba, 2016, str. 44). Po mnenju urada Informacijskega pooblaščenca (2018, str. 3) daje Splošna uredba *»posameznikom pravico do izbrisa oz. pozabe, a je ta pravica precej omejena, in sicer predvsem na primere, kot so nespametne objave podatkov na družabnih omrežjih v mladosti, ki posamezniku kasneje v življenju škodijo ali pa izbrisi nezakonito zbranih podatkov. Če hrambo podatkov določa ali zahteva zakon, ali pa za objavo prevlada javni interes, potem praviloma posameznik izbrisa ne bo dosegel.«*

V primeru televizijskega arhiva gre lahko tudi za željo za popravek s strani posameznika, ki se morda čuti prizadetega zaradi našega poročanja ali pa želi iz kakršnegakoli drugega razloga izraziti svoje poglede in stališča. Popravek objavljenega besedila je zagotovljen tudi z Ustavo RS, ki se v 40. členu glasi: *»Zagotovljena je pravica popravka objavljenega besedila, s katerim sta prizadeta pravica in interes posameznika, organizacije ali organa, in prav tako je zagotovljena pravica do odgovora na objavljeno informacijo.«* (Lampe, 2009, str. 86).

2.4 Pregled stanja pred implementacijo

Pred samim pričetkom vpeljave nove uredbe v poslovne procese je bila izvedena ocena stanja. V tej točki se je ugotavljalo, kje vse se shranjujejo in obdelujejo osebni podatki, kako se za njih skrbi in se jih varuje, prav tako pa je bila izvedena ocena skladnosti z uredbo GDPR. Prvi rezultati niso bili najbolj spodbudni, saj se je izkazalo, da so osebni podatki na RTV Slovenija precej razpršeni, dostopne pravice pa preširoko določene (Varstvo osebnih podatkov, 2018).

⁹ *Kadar osebni podatki niso več potrebni v namene, za katere so bili zbrani; kadar posameznik prekliče privolitve, na podlagi katere poteka obdelava podatkov ter še nekaj drugih razlogov (Splošna direktiva, 2016 str. 43-44).*

2.5 Implementacija GDPR v poslovanje RTV Slovenija

Vsakršna sprememba delovnega procesa, naj bo na videz še tako majhna, običajno pri zaposlenih povzroči v prvi fazi negotovanje, morda zaskrbljenost, do neke mere pa tudi strah pred novostmi. Sčasoma pa se delovni procesi na novo oblikujejo ali bolje rečeno preoblikujejo, tako da se novo in staro združi. Pomemben vpliv pri tem, kako bodo zaposleni gledali na novosti, pa ima način implementacije le-teh v delovne procese ter podpora, ki so jo zaposleni ob tem deležni.

V pričujočem prispevku se bomo izognili natančnejšemu časovnemu pregledu vpeljave uredbe GDPR v delovne procese RTV Slovenija, saj ne želimo zmanjšati pomena že opravljenega dela na tem področju, zavedajoč se dejstva, da bi Splošna uredba morala biti implementirana v delovne procese do konca maja 2018. Uredba je bila sprejeta že aprila 2016 ter se je pričela uporabljati v praksi maja 2018. Vemo pa, da papir prenese marsikaj, zato bo treba postoriti še mnogo, da bo Uredba v polnosti zaživela v praksi in da bo njen namen izpolnjen.

Implementacija GDPR poteka na RTV Slovenija istočasno z usposabljanji. Pooblaščenca oseba za varstvo z osebnimi podatki je tako zgolj v letošnjih desetih mesecih izvedla preko 200 svetovanj s tega področja, 15 internih ter 6 eksternih predavanj. Zaradi same velikosti javnega podjetja se pričakuje, da bo popolna implementacija uredbe trajala nekaj let. Največ izzivov se pričakuje na področju informacijske tehnologije ter na pravno-organizacijski ravni (Habič, 2018). V tem trenutku tako opažamo manko znanja s področja implementacije uredbe v delovne procese na primarni ravni – to je na ravni zaposlenih v oddelkih. Pričakovati je, da se bodo zadeve uredile v letu 2019.

2.5.1 Kako obdelovati osebne podatke

Pri obdelavi osebnih podatkov moramo najprej vedeti, katere osebne podatke obdelujemo, kje se nahajajo, kako jih obdelujemo ter s kakšnim namenom. Poleg tega moramo opredeliti roke hrambe ter poskrbeti za varstvo in ustrezno zavarovanje podatkov. Zagotavljati moramo zakonitost obdelave na ustrezni pravni podlagi ter še posebej paziti na ranljivejše skupine ljudi. Poleg zakonitosti mora proces obdelave podatkov biti dokazljiv. Določeno mora biti, kdo lahko dostopa do podatkov, obstajati pa mora tudi tako imenovana revizijska sled¹⁰ (Varstvo osebnih podatkov, 2018).

2.6 Skladnost vloge za uporabo arhivskega gradiva s Splošno uredbo

Splošna uredba ureja pravice posameznika, da sam upravlja s svojimi osebnimi podatki oziroma da sam odloča, kdo jih obdeluje, za kakšen namen in za koliko časa; ob upoštevanju ostalih predpisov ter zakonov države kot tudi na ravni Evropske unije.

Vloga, ki jo uporabnik izpolni in pošlje TV arhivu v obravnavo, vsebuje nekatere osebne podatke posameznika, ne vsebuje pa občutljivih¹¹ osebnih podatkov. V Splošni

¹⁰ Kje so podatki, kam gredo, kako jih hranimo ter kdo, kdaj in zakaj je gledal v osebne podatke ali jih posredoval naprej (Varstvo osebnih podatkov, 2018).

¹¹ Člen 9 Splošne uredbe (2016, str. 38) govori o obdelavi posebnih vrst osebnih podatkov, ki so bolj občutljive narave (rasno ali etnično poreklo, politično mnenje, versko ali filozofsko prepričanje, članstvo v sindikatu, obdelava genetskih in biometričnih podatkov ter podatkov v zvezi z zdravstvenim stanjem, itd.). Tovrstnih podatkov se za izdajo arhivskega gradiva seveda ne potrebuje.

uredbi (2016, str. 33) je osebni podatek opredeljen kot »... katerakoli informacija v zvezi z določenim ali določljivim posameznikom (v nadaljnjem besedilu: posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki); določljiv posameznik je tisti, ki ga je mogoče neposredno ali posredno določiti, zlasti z navedbo identifikatorja, kot je ime, identifikacijska številka, podatki o lokaciji, spletni identifikator, ali z navedbo enega ali več dejavnikov, ki so značilni za fizično, fiziološko, genetsko, duševno, gospodarsko, kulturno ali družbeno identiteto tega posameznika«.

Uporabnik arhiva nam tako preko vloge posreduje svoje ime in priimek, naslov bivanja ter davčno številko, pravne osebe pa tudi matično številko. Sporoči se tudi informacijo o kontaktni osebi, ki je pri fizičnih osebah običajno kar naročnik sam. Od te osebe se zahteva podatek o telefonski številki ter elektronski naslov. Poleg omenjenih podatkov je na vlogi navedenih še nekaj drugih, ki pa se ne uvrščajo med osebne podatke posameznika (kot npr. vrsta uporabe arhivskega gradiva, opis gradiva, namen uporabe gradiva, pa tudi število, obdobje in kraj uporabe gradiva).

Trenutno veljavno vlogo za uporabo arhivskega gradiva bo v najkrajšem možnem času potrebno prilagoditi, da bo v popolnosti skladna s Splošno uredbo. Sočasno s posodobitvijo vloge bo treba preveriti, kateri podatki so nujni za sestavo pogodbe za uporabo arhivskega gradiva, in podatke, ki morda niso nujno potrebni, umakniti iz vloge. Z ustrezno prilagoditvijo informacijskega sistema in vzpostavitvijo centralnega registra pogodb pa bi bilo vsaj v teoriji mogoče zmanjšati število podatkov na vlogi, vsaj za tiste posameznike, ki so RTV-naročniki in za katere že hranimo tovrstne osebne podatke. V tem primeru uporabnik ne bi potreboval dodatno izpolnjevati svojih osebnih podatkov, temveč bi zgolj poslal privolitev, da se že zbrani osebni podatki lahko uporabijo tudi za namen sklenitve pogodbe za uporabo arhivskega gradiva. S tem bi dodatno zmanjšali število oseb, ki pridejo v stik z osebnimi podatki, kar je eno od priporočil Splošne uredbe.

Nova vloga, ki bo skladna s Splošno uredbo, bo morala vključevati nekaj dodatnih določil oziroma pojasnil glede varstva osebnih podatkov. Splošna uredba vpeljuje visoko stopnjo varovanja osebnostnih pravic posameznika kot tudi obveščanja o tem, kaj se z njegovimi osebnimi podatki dogaja. Namen uporabe podatkov mora biti jasno naveden, prav tako roki hrambe. Poleg omenjenega bo vlogi dodano določilo, ki pojasnjuje uporabniku, kakšne so njegove pravice (glede na GDPR, nacionalno zakonodajo in predpise ter interne pravilnike) ter na kateri naslov se lahko obrne z morebitnimi vprašanji, pripombami ali zahtevami.

2.7 Implementacija Splošne uredbe v arhivih

Arhiviranje podatkov obenem pomeni tudi njihov obdelavo, kar sodi pod okrilje Splošne uredbe, a slednja vseeno pušča precej odprtih možnosti za delo javnih arhivov. Obdelava osebnih podatkov se mora izvajati »v skladu s pravno obveznostjo, ki velja za upravljavca, ali kadar je obdelava potrebna za izvrševanje naloge v javnem interesu ali pri izvajanju javne oblasti ...« (Splošna uredba, 2016, str. 8; Guidance, 2018). Nadalje je obdelava osebnih podatkov, ki so bili zbrani v druge namene, dovoljena za potrebe »arhiviranja v javnem interesu, znanstveno ali zgodovinskoraziskovalne namene ali statistične namene« (Splošna uredba, 2016, str. 9) ob izvedeni oceni tveganja učinkov. Splošna uredba omenja tudi specifičnosti medijskih arhivov, pri katerih se omogoča državam članicam, da same oblikujejo pravila, »ki urejajo svobodo izražanja in obveščanja, vključno z novinarskim, akademskim, umetniškim in/ali književnim izražanjem, usklajevati s pravico do varstva osebnih podatkov v skladu s to uredbo« (Prav tam, str. 28).

3. UPORABA ARHIVSKEGA GRADIVA TV SLOVENIJA

Zgodi se, da moramo zavrniti¹² prošnjo za uporabo arhivskega gradiva, saj uporabniki izrazijo željo po gradivu tuje produkcije (v glavnem gre za tuje igrane ali dokumentarne filme ter oddaje). TV Slovenija lahko, skladno z zakoni, predpisi, internimi akti in posameznimi pogodbami z ustvarjalci, trži le lastno arhivsko gradivo (Omahen, 2014).

Preglednica 1: Število sklenjenih pogodb med RTV Slovenija in zunanjimi uporabniki. Vir: Leskovar, 2013; Bricelj, 2018.

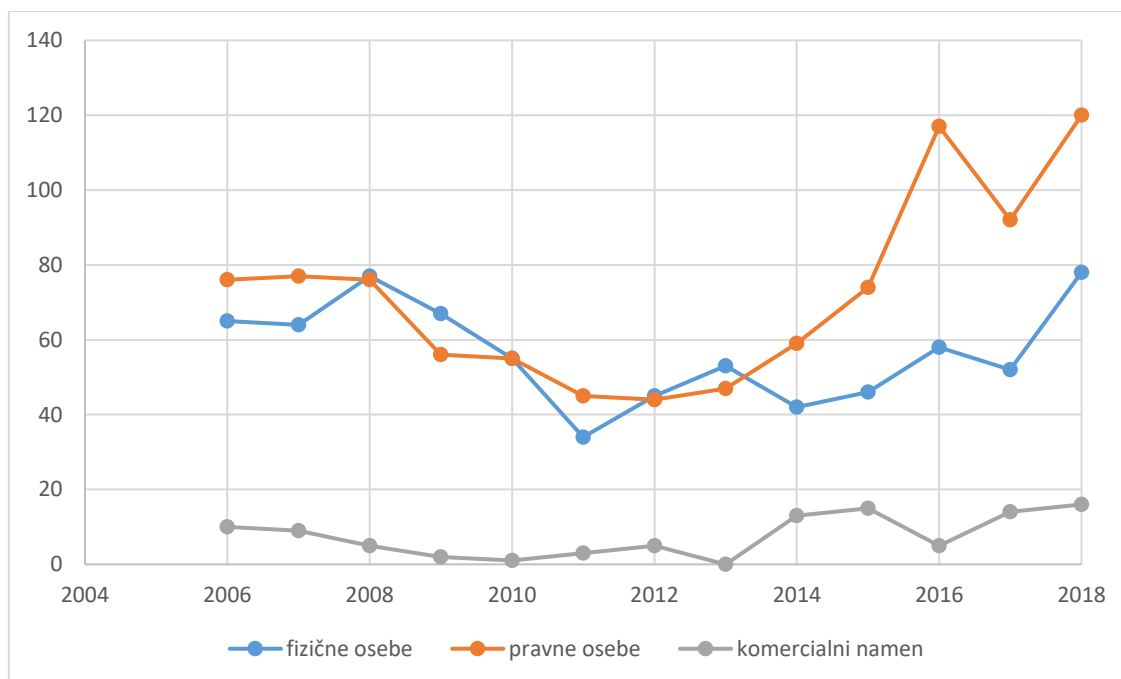
leto	fizične osebe	pravne osebe	komercialni namen	skupaj
2006 in 2007	129	153	19	301
2008	77	76	5	157
2009	67	56	2	125
2010	55	55	1	111
2011	34	45	3	82
2012	45	44	5	94
2013	53	47	0	100
2014	42	59	13	114
2015	46	74	15	135
2016	58	117	5	180
2017	52	92	14	158
2018 ¹³	78	120	16	214
skupaj	736	938	97	1771

¹² RTV Slovenija tudi zavrne zahtevo v vseh primerih, kadar tako določa zakon ali drug predpis, kot tudi v primeru, ko gradivo ni razpoložljivo ali vsebinsko, tehnično ali drugače primerno za naročeno vrsto uporabe, če gradiva zaradi poškodb ali dotrajanosti ni mogoče ustrezno uporabiti ali če ima uporabnik nepravilne oz. neizpolnjene obveznosti do RTV Slovenija (Splošna pravila, 2017).

¹³ Do 30.11.2018.

V preglednici prikazujemo število sklenjenih (in realiziranih) pogodb¹⁴ med RTV Slovenija in zunanjimi uporabniki televizijskega arhiva za obdobje zadnjih trinajstih let. Za obdobje 2006 in 2007 imamo na voljo podatke za obe leti skupaj, zato za potrebe pričujočega dela predpostavljamo, da je bilo število realiziranih pogodb v obeh letih približno enakomerno razporejeno.

Grafikon 1: Število sklenjenih pogodb med RTV Slovenija in zunanjimi uporabniki

Vir: Leskovar, 2013; Bricelj, 2018.

Pri analizi podatkov, ki so nam na voljo, ugotavljamo za obdobje do leta 2008 razmeroma visok delež realiziranih pogodb v primerjavi s kasnejšimi leti, kar je po vsej verjetnosti posledica splošnega poslabšanja gospodarskega stanja v državi, negotovosti zaradi svetovne gospodarske krize ter posledičnega padca standarda in manjše kupne moči prebivalstva (Omahen, 2014). Število realiziranih pogodb na letni ravni v obravnavanem obdobju je bilo najnižje v letih 2011, 2012 in 2013. V slednjem tako ni bila realizirana niti ena pogodba za komercialni namen, kar se je zgodilo zgolj tistega leta. Od leta 2014 naprej opažamo rast števila realiziranih pogodb tako za fizične in pravne osebe kot tudi večje število pogodb za komercialni namen. V letu 2017 je zabeležen manjši upad skupnega števila pogodb, približno 12 % manj v primerjavi z letom poprej; je pa bilo po drugi strani realiziranih bistveno več pogodb za komercialni namen v primerjavi s predhodnim letom (približno 280 %).

¹⁴ Prikazano je število sklenjenih oz. realiziranih pogodb med RTV Slovenija in zunanjimi uporabniki televizijskega arhiva, ki so za posledico imele prevzem avdiovizualnega arhivskega gradiva s strani zunanjega uporabnika. Na tem mestu izpuščamo poizvedbe, opravljene za zunanje naročnike, ki niso bile realizirane s prodajo arhivskega gradiva, bodisi zaradi odstopa uporabnika od zahtevka, bodisi zaradi drugih objektivnih razlogov (kot npr. zahtevkov po tuji oddaji in podobno).

S primerjavo obdobj 2006–2013 in 2014–2018 lahko ugotovimo nekaj sprememb pri strukturi zunanjih uporabnikov TV-arhiva. Delež nekomercialne rabe arhivskega gradiva zavzema v vsem opazovanem obdobju daleč največji del med vsemi realiziranimi pogodbami, opazno pa je bistveno povečanje števila realiziranih komercialnih pogodb po letu 2014, z izjemo že prej omenjenega leta 2016. V prvem obdobju je delež med fizičnimi in pravnimi osebami razmeroma uravnotežen, z malenkost večjim številom sklenjenih pogodb s pravnimi osebami v zadnjih letih (Omahen, 2014). V drugem obdobju (2014–2018) pa opažamo precejšnje povečanje števila realiziranih pogodb s pravnimi osebami. V celotnem opazovanem obdobju (2006–2018¹⁵) je bilo realiziranih 736 pogodb s fizičnimi osebami, 938 s pravnimi ter še dodatnih 97 pogodb za komercialni namen. Vse skupaj tako pridemo do številke 1.771. Glede na trenutne trende pričakujemo podobno rast v prihodnjih letih, ob predpostavki, da ekonomski kazalci ostanejo v okviru trenutnih razponov in ne pride do ponovnega ohlajanja gospodarstva, kot smo mu bili priča ob pričetku recesije pred desetletjem.

3.1 Postopek naročila arhivskega gradiva

Postopek naročanja arhivskega gradiva TV Slovenija je bil natančneje predstavljen na konferenci v Radencih pred nekaj leti v prispevku z naslovom Uporabniku prijazen arhiv – Dostop do filmskega arhivskega gradiva TV Slovenija¹⁶, zato na tem mestu izpostavljam zgolj ključne poudarke, pomembne za lažje razumevanje pričujočega teksta. Vsak posameznik, ki želi pridobiti arhivsko gradivo za svoje lastne potrebe, mora najprej izpolniti vlogo¹⁷ in jo po elektronski pošti poslati na naslov kontaktne osebe¹⁸ za trženje arhivskega gradiva. V vlogi je naveden podroben opis namena uporabe gradiva. Uporabnik označi glede na vrsto uporabe gradiva, ali bo šlo za komercialno ali nekomercialno¹⁹ rabo.

¹⁵ Do 30. 11. 2018.

¹⁶ Celoten prispevek dostopen v elektronski obliki: http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/radenci2014/39_omahen_2014.pdf.

¹⁷ Vloga za uporabo arhivskega gradiva je dostopna na tej povezavi: https://www.rtv slo.si/files/marketing/vloga_za_uporabo_dokumentarnega_oz_arhivskega_gradiva_21.12.07.doc.

¹⁸ Kontaktna oseba za trženje arhivskega gradiva zunanjim uporabnikom je ga. Tanja Bricelj, strokovna sodelavka TV-arhiva in dokumentacije; e-pošta za naročila: narocanje.tv arhiv@rtvslo.si

¹⁹ »Uporaba dokumentarnega in arhivskega gradiva je nekomercialna, kadar uporabnik z uporabo gradiva ali novo nastalim delom, v katero je gradivo vključeno, ne bo ustvaril prihodkov, dobička ali prejel drugih nadomestil oz. protivrednosti.« (Splošna pravila, 2017). V glavnem gre za humanitarne akcije, brezplačna obeležja in kulturne prireditve, državne proslave, uporabo v raziskovalne namene (za potrebe zgodovinskih, etnoloških ter ostalih raziskav) ter za zasebne arhive posameznih fizičnih oseb (Splošna pravila, 2017).

3.2 Nekomercialna uporaba arhivskega gradiva

Preglednica 2: Spremembe cen arhivskih storitev. Vir: Poslovni pogoji, 2013 cv: Omahen, 2014; Splošna pravila, 2017.

storitev	cena v € (2016 in 2013)	enota	najmanjša obr. enota	nova cena v € (2017)	razlika v %
enostavna poizvedba	12,52 €	ura	½ ure	12,50 €	- 0,2 %
zahtevna poizvedba	37,56 €	ura	ura	25 €	- 33,5 %
raziskava	66,77 €	ura	ura	25 €	- 62,6 %
ogled materiala	8,35 €	ura	ura	12,50 €	+ 49,7 %
presnemavanj e ²⁰	20,03 €	ura	½ ure	12,50 €	- 37,6 %

Spremembe cen v zadnjem obdobju so zunanjim uporabnikom naših storitev prinesle v glavnem precejšnjo pocenitev naših tehničnih uslug, ki pa so morda bile vseeno premalo opažene s strani širše javnosti. Del odgovornosti je treba iskati tudi v pomanjkljivi (samo)promociji, kljub nekaterih pozitivnim premikom v preteklih nekaj mesecih²¹.

Kot lahko vidimo iz zgornje preglednice, se je cena enostavne poizvedbe spremenila zgolj minimalno oziroma se je le zaokrožila. Večja razlika se pojavi pri primerjavi cene zahtevne poizvedbe v preteklem obdobju v primerjavi s sedanjim, saj opažamo za kar tretjino nižjo ceno. Skoraj dve tretjini nižja cena (dobrih 62 %) pa je predvidena za zahtevnejše raziskave, ki so bile v prejšnjem ceniku bistveno višje ovrednotene. Cena presnemavanja je bila v cenikih iz leta 2006 in 2013 določena glede na tip nosilca. V splošnem ugotavljamo, da se je cena zmanjšala za najmanj 37 % (pri presnemavanju z arhivskih kaset na DVD ali USB-ključ) pa tudi za dobrih 80 % za presnemavanje s filma²² ter za presnemavanje na nosilce za profesionalno rabo²³.

²⁰ Cena storitve presnemavanja je bila v preteklosti različna glede na nosilec, s katerega se je snemalo, ter tudi glede na nosilec, na katerega se je snemalo. Zaradi tega je prihajalo do precejšnih razlik pri končnih cenah, novi cenik pa predvideva poenoteno ceno. V preglednici je tako uporabljena cena za najbolj pogosto presnemavanje – s kasete Betacam na DVD.

²¹ V letu 2018 je bila izvedena prenova spletne strani Multimedijskega centra RTV Slovenija. Sočasno s prenovo spletne strani se je tudi vsebinsko osvežila predstavitev TV-arhiva in dokumentacije, kjer je sedaj na voljo kratka predstavitev našega dela ter osnovne informacije s pripadajočimi vlogami ter obrazci za pridobitev arhivskega in dokumentarnega gradiva. Dostopno na povezavi: <https://www.rtv.slo.si/rtv/kdo-smo/televizija-slovenija/tv-arhiv-in-dokumentacija-televizije-slovenija/472286>.

²² Termin film uporabljamo kot skupno ime za trak, na katerem je zapis slike (pozitiv ali negativ) ter trak s tonskim zapisom – t.i. perfo trak.

²³ Običajno gre za ustanove oziroma ustvarjalce, ki bodo arhivsko gradivo vključili v drugo avdiovizualno delo. Poleg presnemavanja gradiva na USB-ključ ali DVD tako nudimo možnost presnemavanja različnih formatov kaset Betacam (SX, MPEG IMX, Digital Betacam, HDCAM), VHS-kaset ter različnih magnetoskopskih trakov.

Zunanjim uporabnikom – fizičnim osebam običajno izdamo arhivsko gradivo na USB-ključu, na posebno željo tudi na DVD (v zadnjem času precej manj), v nekaterih primerih pa tudi preko mrežne povezave, kjer uporabnik dobi povezavo do posnetka, ki je na nekem zunanjem strežniku in si ga od tam lahko prenese na svoj osebni računalnik.

Podražitev v višini slabih 50 %, pa zasledimo pri storitvi ogleda materiala v prostorih TV Slovenija. Pri tem gre za plačilo tehničnih uslug oziroma uporabe naprav za predvajanje, odvisno od tipa nosilca, na katerem je posnetek, ki bi si ga zunanji uporabnik želel ogledati. Ogled materiala v naših prostorih je tudi možen, kadar uporabnik nima popolnih podatkov oziroma ko na podlagi njegovih podatkov ne moremo z gotovostjo potrditi, da gre za posnetek, ki ga je želel. V takšnih primerih se povabi posameznika na ogled, ki se ga običajno tudi ne zaračuna.

3.3 Komercialna uporaba arhivskega gradiva

Pri primerjavi novega cenika s predhodnim opazamo še eno pomembno spremembo, in sicer glede cen uporabe arhivskega in dokumentarnega gradiva v komercialne²⁴ namene. Cena avdiovizualnega²⁵ gradiva je bila v starem ceniku oblikovana glede na starost: gradivo, staro do deset let, gradivo, starejše od desetih let, ter gradivo posebnega pomena.

Med arhivsko gradivo posebnega pomena uvrščamo gradivo, ki zajema *»pomembne osebnosti iz politike, kulture, znanosti, gospodarstva, športa in druge popularne osebnosti; zgodovinsko pomembne dogodke; posnetke naravne in kulturne dediščine, domače in tuje znamenitosti, kulturnozgodovinske dogodke in objekte; enkratne dogodke iz vsakdanjega življenja, nesreče in nezgode večjih razsežnosti; posnetke, ki prikazujejo razvoj in spreminjanje kakega objekta ali subjekta, gospodarskih organizacij, ustanov in mest; športne dogodke, vrhunske športne dosežke, zgodovino športa; kulturno-umetniške dogodke; dela in izvedbe z veliko umetniško vrednostjo«* (Poslovni pogoji, 2013 cv: Omahen, 2014²⁶). V novem ceniku ne zasledimo več opredelitve gradiva posebnega pomena, kar pa seveda ne pomeni, da bi gradivu želeli odvzeti njegov pomen. S tem se je odpravila določena stopnja omejitve dostopnosti²⁷ do gradiva, saj je bil ogled gradiva posebnega pomena mogoč zgolj v prostorih TV Slovenija, za uporabo gradiva pa je bilo treba plačati komercialno ceno; izjemoma se je zaračunavala nekomercialna cena, za kar pa je potrebno pisno dovoljenje generalnega direktorja RTV Slovenija (Omahen, 2014). Uporaba ene minute gradiva posebnega pomena je tako znašala dobrih 1.043 € oziroma dobrih 1.270 € z vključenim davkom. V

²⁴ *»Uporaba dokumentarnega in arhivskega gradiva je komercialna, kadar uporabnik z uporabo gradiva ali novo nastalim delom, v katero je gradivo vključeno, ustvari prihodke, dobiček ali prejme druga nadomestila oz. protivrednosti (npr. distribuira ali prodaja novo nastalo delo ipd.)«* (Splošna pravila, 2017).

²⁵ *Pod pojmom avdiovizualno gradivo opredeljujemo arhivsko gradivo TV Slovenija, ki ga zunanji uporabnik želi pridobiti za svojo uporabo, ne glede na njegov namen. Na tem mestu izpuščamo primerjavo cen za avdiogradivo ter za fotografije. Sicer so avdiovizualna dela opredeljena v 103. členu ZASP-UPB3 (2007) kot »kinematografski, televizijski, risani filmi, kratki glasbeni videofilmi, reklamni in dokumentarni filmi ter druga avdiovizualna dela, izražena v obliki zaporedja povezanih gibljivih slik, z zvokom ali brez, ne glede na vrsto nosilca, na katerem so vsebovana«.*

²⁶ *Poslovni pogoji iz leta 2013 niso več na voljo na spletni strani RTV Slovenija, saj so jih leta 2017 nadomestili novi – trenutno veljavni poslovni pogoji.*

²⁷ *Poleg pogojev iz splošnih predpisov sta uporaba in dostop do dokumentarnega gradiva TV Slovenija možna v skladu z zakonom, ki ureja dostop do informacij javnega značaja (Splošna pravila, 2017). Precejšen del predvsem novejših vsebin pa je tudi dostopen preko storitve RTV 4D Multimedijskega centra (MMC) RTV Slovenija, na spletnem naslovu: <http://4d.rtvlo.si/>*

novem ceniku je gradivo opredeljeno glede na zvrst vsebine, tako so med najcenejšimi informativne programske vsebine (154 € za minuto), še cenejša od njih je resna glasba (108 € za minuto), najdražje pa igrane vsebine (3.041 € za minuto). Med sorazmerno dražjimi zasledimo tudi dokumentarne vsebine (894 € za minuto) ter razvedrilne oziroma družinske oddaje (504 € za minuto). V to kategorijo razvedrilnih vsebin ne uvrščamo narodno-zabavne glasbe, saj je opredeljena posebej, in sicer po ceni 286 € za minuto. Športne ter druge programske vsebine pa imajo ceno 254 € za minuto. Navedene osnovne cene uporabe gradiva pa se povišajo »za določen odstotek glede na starost zahtevanega gradiva: gradivo, staro od 10 do 20 let: za 10 %; gradivo, staro od 20 do 30 let: za 20 %, gradivo, staro od 30 do 40 let: za 30 %; gradivo, starejše od 40 let: za 40 %.« (Splošna pravila, 2017).

Na tem mestu se nam poraja vprašanje o smiselnosti postavitve meje ravno na 40 let. V letu 2019 to pomeni, da gre za gradivo, ki je nastalo pred letom 1979. Težavo vidimo v posledični izenačitvi vrednosti gradiva, ki je nastalo omenjenega leta v primerjavi z gradivom z začetkov naše televizije. Zavedati se moramo, da TV Slovenija v letu 2019 praznuje že svojo 61. obletnico obstoja – redni program je začela, kot takratna TV Ljubljana, oddajati že leta 1958. Na tej točki je morda to do neke mere še zanemarljivo, vendar čez deset let bo meja 40 let že na letu 1989. Takrat pa bo treba verjetno na novo opredeliti starostne razrede gradiva, saj bo to pomenilo skoraj celoten arhivski fond televizije v času Jugoslavije, to je v obdobju, kjer je bila takratna TV Ljubljana oziroma današnja TV Slovenija edina televizijska hiša, saj zasebnih v tistem času ni bilo.

3.4 Primerjava cenikov arhivskega gradiva

Pred petimi leti je bil prav na konferenci v Radencih predstavljen prispevek z naslovom Uporabniku prijazen arhiv – dostop do filmskega arhivskega gradiva TV Slovenija, v katerem smo med drugim zapisali: »*Trenutno je v pripravi nov cenik trženja arhivskega gradiva, ki bo natančneje ovrednotil posamezne storitve, saj je obstoječi cenik v veljavi že od leta 2007. Predvideva se uvedba nekaterih vmesnih cen, predvsem pri krajših prispevkih. Novi cenik naj bi upošteval te razlike, saj je po trenutnem ceniku, finančno enako ovrednotena polurna dokumentarna oddaja kot trideset sekundni prispevek iz Dnevnika, kjer posameznik sodeluje v anketi na ulici ali pa se le pojavi v kadru.*« (Omahen, 2014).

Omenjeni cenik je bil sicer že sprejet v letu 2006 in posodobljen sedem let kasneje, v letu 2013. Cene naših storitev so ostale nespremenjene²⁸, do manjših sprememb pa je prišlo zaradi povišanega davka na dodano vrednost. Precejšen strošek v tem času je predstavljalo presnemavanje arhivskega gradiva s starejših analognih²⁹ nosilcev na DVD oziroma USB-ključ. V praksi je to lahko pomenilo tudi različno ceno za isti posnetek, saj je bila cena presnemavanja odvisna od tipa nosilca, s katerega se je presnemavalo. V letu 2017 so bila zato sprejeta nova Splošna pravila uporabe dokumentarnega in arhivskega gradiva TV Slovenija ter znotraj njih posodobljen cenik arhivskega in dokumentarnega gradiva, v katerem so nekatere storitve opazno cenejše, kot so bile do njegovega sprejetja.

²⁸ Cene so se realno znižale zaradi inflacije v tem obdobju.

²⁹ Arhivsko gradivo se nahaja na različnih starejših analognih nosilcih, kot so filmski trak, kasete Betacam (različnih tipov), ter na enopalčnih in dvopalčnih magnetnih trakovih – tako imenovanih magnetoskopskih trakovih.

Vzemimo za primer eno uro dolg posnetek iz 60. let prejšnjega stoletja, ki ga posameznik želi imeti za svoj lasten arhiv. Glede na čas nastanka gradiva je posnetek na filmskem traku, ki ga je treba najprej digitalizirati³⁰ in šele nato ga lahko presnamemo na katerega od sodobnih nosilcev. Po starem ceniku je bil strošek tehnične usluge presnemavanja različen za različne nosilce, v novem ceniku pa je cena poenotena in znižana.

STORITEV	cena v €	enota	najmanjša obr. enota
poizvedbe			
enostavna poizvedba	12,52 €	ura	½ ure
zahtevna poizvedba	37,56 €	ura	ura
raziskava	66,77 €	ura	ura
ogled materiala (elektronika)	8,35 €	ura	ura
ogled materiala (film)*			
presnemavanje - TV Slovenija			
<i>elektronika</i>			
beta - VHS, DVD	20,03 €	½ ure	½ ure
beta - beta SP, IMX	60,09 €	½ ure	½ ure
beta - beta digital	70,11 €	½ ure	½ ure
C"format- VHS, DVD	40,06 €	½ ure	½ ure
C" format - beta	66,77 €	½ ure	½ ure
<i>film*</i>			
Presnemavanje - Radio Slovenija*			
Montaža, montažer, organizator*			
GRADIVO - KOMERCIALNI NAMEN**			
avdiovizualno gradivo			
posebnega pomena***	1.043,23 €	minuta	30 sekund
starejše od 10 let	625,94 €	minuta	30 sekund
staro do 10 let	417,29 €	minuta	30 sekund

Slika 1: Stari cenik³¹ uporabe avdiovizualnega arhivskega gradiva.

Vir: Poslovni pogoji, 2013, cv: Omahen, 2014³².

³⁰ Proces digitalizacije filmskega traku je odvisen od stanja le-tega. V določenih primerih je pred digitalizacijo potrebna tudi restavracija filmskega traku, pa tudi postproduksijska obdelava (barvno in tonsko korigiranje itd.)

³¹ Prikazane so samo cene za filmsko arhivsko gradivo. Vse navedene cene v prispevku so v evrih in ne vključujejo Davka na dodano vrednost (DDV).

³² Poslovni pogoji iz leta 2013 niso več na voljo na spletni strani RTV Slovenija, saj so jih nadomestili novi poslovni pogoji (leta 2017).

NADOMESTILO ZA GRADIVO (ENKRATNO PREDVAJANJE)	OSNOVNA CENA GRADIVA v €	enota ³	najmanjša obr. enota
Dokumentarne programske vsebine	894,00 EUR	minuta	30 sek
Igrane programske vsebine	3.041,00 EUR	minuta	30 sek
Izobraževalno – svetovalne programske vsebine	174,00 EUR	minuta	30 sek
Resna glasba	108,00 EUR	minuta	30 sek
Informativne programske vsebine	154,00 EUR	minuta	30 sek
Razvedrilne programske vsebine – narodno zabavna glasba	286,00 EUR	minuta	30 sek
Razvedrilne programske vsebine – družinske oddaje	504,00 EUR	minuta	30 sek
Športne in druge programske vsebine	254,00 EUR	minuta	30 sek

Slika 2: Novi cenik uporabe avdiovizualnega arhivskega gradiva. Vir: Splošna pravila, 2017.

3.5 Vrednotenje arhivov in oblikovanje primerne cene produkta

Z osnovami marketinga se dandanes srečujejo že v veliko poklicih, tudi arhivisti pri temu nismo izjema. Družbenopolitični sistem, v katerem živimo danes v Sloveniji, je precej drugačen od prejšnjega, čeprav so nekatere navade od takrat ostale do današnjih dni. Oblikovanja primerne cene se moramo lotiti premišljeno, saj tako previsoka kot tudi prenizka cena odvrata potencialne kupce produkta. Posameznik tako doživlja ceno kot merilo tistega, kar se mu nudi (Pavičić, Alfirević, Aleksić, 2006). Predvsem digitalizacija je omogočila, da so cene tehničnih storitev že digitaliziranih posnetkov nizke in dostopne zelo široki množici ljudi.

Ali bodo arhivi ostali arhivi ali pa bomo reducirani na nivo reproduciranja gradiva, se je že pred skoraj dvema desetletjema v okvirih konference v Radencih spraševal P. P. Klasinc (2001, str. 187) z besedami: »... *potem smo arhivi samo `enostavne fotokopirnice`, če ne samo službe, ki iščejo posamezno gradivo in morajo biti za uporabnike stalno na razpolago ter izpolnjevati vse njihove želje*«.

Vrednotenje arhiva v današnjem času je odvisno od mnogo dejavnikov, ne nazadnje tudi nas samih. Včasih se tudi zaposleni na RTV premalo zavedamo pomena našega arhiva, ki že dobrih 60 let hrani praktično celotno našo televizijsko produkcijo, ki je nastala v teh dolgih desetletjih. Pomen za ohranitev nacionalne ter kulturne dediščine je zagotovo velik, zanimanje javnosti za naše gradivo pa tudi. Pri vrednotenju cene produkta se moramo tudi sami vprašati, koliko smo pripravljeni plačati za omenjeni produkt oziroma koliko smo pripravljeni nameniti za področje kulture.

Dostopnost arhivskega gradiva se z nižjo ceno storitev poveča, vseeno pa se moramo vprašati, kaj nižanje cen pomeni za zaposlene arhiviste ter ostale sodelavce TV-arhiva. Cene tehničnih storitev so, kot smo omenili v tem prispevku, precej nižje (med 30 % in 80 %), nižje pa so tudi cene arhivistovega dela³³. Enostavna poizvedba je ostala nespremenjena, zahtevna poizvedba je cenejša za dobrih 33 %, raziskava pa je cenejša

³³ Cena, ki jo zunanji uporabnik plača za arhivsko poizvedbo, nima vpliva na prihodke arhivista, ki je opravljal poizvedbo.

za dobrih 60 %. Zagotovo dobra novica za uporabnika, se pa sprašujemo na tem mestu, zakaj je prišlo do tako drastičnega znižanja cen. Delovni proces arhivista se v tem času ni spremenil, da bi upravičil nižanje stroškov, pa tudi sicer so bile omenjene storitve zaračunane izjemoma.

3.6 Trženje arhivov

Marketing na področju kulture je v zahodnem svetu prisoten že od 50. let 20. stoletja, na območju Slovenije, pa z redkimi izjemami, šele v zadnjem desetletju ali dveh. Trženje arhiva in arhivskega gradiva ima pozitiven vpliv tudi na razvoj splošne kulture (Branković, 2011).

V našem prispevku (Omahen, 2014) smo kot eno od težav omenili neobstoječ koncept načrtnega trženja in prodaje arhivskega gradiva TV Slovenija. V Strategiji razvoja RTV Slovenija za obdobje 2011–2015 je bil arhiv ter pomen arhivskega gradiva nekajkrat omenjen. Od leta 2015 do lanskega leta (tj. 2018) RTV Slovenija ni imela sprejete nove strategije, ta je nato stopila v veljavo šele v juniju 2018 in velja za obdobje 2018–2022. V strategiji se televizijski arhiv skoraj ne omenja (Strategija, 2018).

Z boljšo komunikacijo ter predvsem boljším sodelovanjem med oddelki in organizacijskimi enotami znotraj Televizije Slovenije ter širše na ravni celotne RTV Slovenija bi po našem mnenju stvari pripeljali do te točke, da bi lahko govorili o načrtnem trženju arhivskega gradiva, za kar pa je v prvi fazi potrebna volja posameznikov, v nadaljevanju pa tudi nekaj finančnih sredstev. Glede na trende rasti uporabe arhivskega gradiva, na vedno večje količine arhivskega gradiva ter na posledično vse večjo starost gradiva, bo treba tudi kadrovsko okrepiti TV-arhiv, saj upokojitve ter odhodi sodelavcev v zadnjih letih praviloma niso bili nadomeščeni z novimi ljudmi.

3.7 Kako naprej?

Po skoraj enem letu od predvidene implementacije Splošne uredbe ugotavljamo, da uredba še ni v popolnosti usklajena z našim poslovanjem, po drugi strani pa tudi novi Zakon o varstvu osebnih podatkov še ni bil sprejet. Na ravni TV-arhiva načrtujemo, da bi v najkrajšem času, v sodelovanju s pooblaščen osebo za varstvo podatkov, uskladili oziroma dopolnili vlogo za uporabo arhivskega gradiva z določili in priporočili Splošne uredbe. Med področji, ki bi jim želeli nameniti več pozornosti, bo predvsem zagotavljanje ustrezne revizijske sledi, omejitev števila ne nujno potrebnih osebnih podatkov, pa tudi opredelitev rokov hrambe. Sočasno s prenovo vloge bi morali nekaj pozornosti nameniti tudi konceptu trženja arhivskega gradiva ter promocije. Glede na možnosti promocije, ki jih kot javna televizija imamo, lahko z veliko gotovostjo trdimo, da je potencial na področju trženja arhivskega gradiva še v veliki meri neizkoriščen. Tudi sodelovanje in povezovanje TV-arhiva z ostalimi organizacijskimi enotami ter oddelki znotraj RTV Slovenija, s poudarkom na sodelovanju pri čim več spletnih projektih³⁴ Multimedijskega centra, lahko naš arhiv pomembno približa širši javnosti ter poveča njegovo prepoznavnost.

³⁴ Eden večjih projektov v zadnjem času je bila spletna stran *Prva svetovna vojna*, nastala v okviru Multimedijskega centra (MMC) RTV Slovenija. Povezava do spletne strani: <https://stari.rtvlo.si/prva-svetovna-vojna>. V letu 2019 pa načrtujemo sodelovanje pri oblikovanju posebne spletne strani posvečeni 100. obletnici združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom.

4. ZAKLJUČEK

Varstvo osebnih podatkov je v današnjem času deležno vedno večje pozornosti. Tudi v televizijskem arhivu se pri svojem delu srečujemo z različnimi tipi podatkov, tudi osebnih, ki jih obdelujemo v skladu z veljavo zakonodajo, predpisi ter internimi akti. Nova evropska uredba tako predstavlja zgolj košček v mozaiku predpisov in kot taka ne pomeni bistvene spremembe za naše delo. Prinaša pa, vsaj v prvi fazi, nekaj dodatnih naporov, dokler vsi delovni procesi niso ustrezno prilagojeni. Splošna uredba prinaša posamezniku, ki želi pridobiti arhivsko gradivo, dodatno varnost glede njegovih osebnih podatkov, nam upravljavcem podatkov pa določuje pravila, po katerih jih moramo obdelovati, kar ima za posledico strukturirano bazo podatkov. Kako bo to videti v praksi in kakšne bodo dolgoročne posledice, pa bomo videli v naslednjih nekaj letih.

SUMMARY

ACCESSING ARCHIVAL MATERIAL OF TELEVIZIJA SLOVENIJA ACCORDING TO THE NEW EUROPEAN RULES

Rok OMAHEN

TV Archives and documentation, RTV Slovenia, Ljubljana, Slovenia

rok.omahen@rtvslo.si

The role of the national broadcaster extends beyond informative programmes: Televizija Slovenija has been keeping and preserving mainly audio-visual contents created through the past sixty years, while the material kept by Radio Slovenija dates even further back. All interested clients can access the Televizija Slovenija archival and documentary material under certain provisions, which on the one hand ensure that the archival material is safe from mechanical and other forms of damage, and on the other hand takes into consideration any individual's wishes and expectations regarding access to the archival contents.

This paper tries to outline procedures involved in accessing the TV Slovenija archival material under the new European laws, especially pertaining to the Regulation 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regards to the processing of personal data and on the free movement of such data or General Data Protection Regulation (GDPR). The Regulation was adopted in April 2016 and was put into practice at the end of May 2018. This was the end of the two-year implementational period in which EU member states had to adjust their laws to the new regulation accordingly. Nevertheless, only 25% of the member states adapted their laws accordingly during this time period. Slovenia is not among them, as the new Personal Data Protection Act (ZVOP-2) is still in the process leading up to adoption.

General Regulation introduces a few new elements in the field of personal data protection. Above all, it tries to regulate personal data protection while including the data subject in the process at the same time. It stipulates that the personal data managers and processors abide by certain standards and envisioned measures for their implementation.

RTV Slovenija has already started to implement the Regulation in its work processes. It had been necessary to check the existing situation before the start of the implementation process: mainly where personal data is kept and processed, and how are they taken care of. In addition, we performed an evaluation to check the compliance with the General Regulation. A person empowered for personal data protection has been nominated to co-ordinate the implementation of the task at hand and to advise on questions regarding personal data protection. It is anticipated that the full implementation of the General Regulation into the RTV Slovenija business operation will take a few years, since we are talking about a rather large system with numerous subsystems which are (still) not fully co-ordinated. The Regulation allows for some exceptions to archives – it considers the importance of archiving in the public interest, which is important also for the preservation of their professional competences. For the TVS Archives, the form sheet for external users wishing to use the archival material will need to be adjusted in order to make it consistent with the General Regulation guidance criteria. Above all, the form sheet needs to be supplemented with additional explanations (especially about the personal data retention periods and individual's rights regarding data retention and processing).

The second part of the paper is focused on a change in the structure of external users of AV archival material. Between 2008 and 2011, we have recorded a decrease in the number of contracts with both private individuals and legal entities, as well as contracts for commercial purposes – the decrease was to some extent connected with the decline in economic conditions during the period in question. Since 2012 – and especially since 2014 – we have seen a more-or-less constant increase in the number of contracts made. The cost of technical archival services (re-recording, inquiries) have decreased significantly in 2017, namely the services became between 30% and 60% cheaper. Thus, the costs for final users have decreased and the accessibility of the material has improved. The number of contracts made in 2018 was higher than in 2017. A further comparison in a few years should be rather interesting, as the effect of new rates and the General Regulation will be made clearer.

Viri in literatura:

- Branković, D. (2011).** Marketing u arhivskoj delatnosti – pojam i primena. V P. P. Klasinc (Ur.), *Atlanti, Revija za sodobno arhivsko teorijo in prakso* (str. 221–227). Trst: International Institute for Archival Science of Trieste and Maribor.
- Bricelj, T. (2018).** *Pogodbe o izdaji in uporabi arhivskega gradiva*. Osebni vir: Pridobljeno 3. 12. 2018.
- Čizmić, J., Boban, M. (2018).** *Učinek nove EU uredbe 2016/679 (GDPR) na zaščitu osebnih podataka u Republici Hrvatskoj*. Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: https://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=294139.
- Guidance on data protection for archive services. EAG guidelines on the implementation of the General Data Protection Regulation in the archive sector. (2018).** Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: https://ec.europa.eu/info/files/guidance-data-protection-archive-services_en.
- Habič, S. (2018).** *Implementacija GDPR na RTV Slovenija*. Osebni vir: Pridobljeno 29. 11. 2018.
- Informacijski pooblaščenec. (2018).** *Najpogostejša vprašanja in odgovori*. Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: <https://www.ip-rs.si/zakonodaja/reforma-evropskega>

[zakonodajnega-okvira-za-varstvo-osebni-podatkov/najpogostejsa-vprasanja-in-odgovori/](#).

Klasinc, P. P. (2001). »Kar nič ne stane ni nič vredno«, Marketing v arhivih? V *Sodobni arhivi* (187–189). Maribor: Mednarodni inštitut arhivskih znanosti.

Lampe, R. (2009). Varovanje osebnostnih pravic proti medijem. V R. Lampe (Ur.), *Medijsko pravo*. Ljubljana: Planet GV.

Leskovar, J. (2013). *Trženje arhivskega gradiva*. Osebni vir. Pridobljeno 19. 11. 2013.

Omahen, R. (2014). Uporabniku prijazen arhiv – Dostop do filmskega arhivskega gradiva TV Slovenija. V N. Gostenčnik (Ur.), *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja 13. Zbornik mednarodne konference, Radenci 2. – 4. april 2014*, Maribor: Pokrajinski arhiv. Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/radenci2014/39_omahen_2014.pdf.

Pavičić, J., Alfirević, N., Aleksić, L. (2006). *Marketing i menadžment u kulturi i umjetnosti*. Split: Masmedia.

Prva sistemska pojasnila Ministrstva za pravosodje ob začetku razvoja uporabe nove evropske zakonodaje o varstvu osebnih podatkov (2018). Pridobljeno 15.12.2018 s spletne strani: <http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/novice/2018/180528-1.docx>.

Splošna pravila uporabe dokumentarnega in arhivskega gradiva Televizije Slovenija (2017). Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: https://www.rtv slo.si/files/marketing/splosna_pravila_uporabe_cistopis_22.11.17.pdf.

Splošna uredba o varstvu podatkov (2016). Pridobljeno 15. 11. 2018 s spletne strani: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=SL>.

Strategija razvoja RTV Slovenija 2011–2015. Pridobljeno 20.11.2013 s spletne strani: http://www.rtv slo.si/files/ijz/strategija_rtv_slo_2011_-_2015.pdf.

Strategija razvoja RTV Slovenija 2018–2022. Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: https://www.rtv slo.si/files/ijz/strategija_razvoja_rtv_slovenija_2018-2022.pdf.

Varstvo osebnih podatkov (2018). Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: <https://www.rtv slo.si/rtv/kdo-smo/varstvo-osebni-podatkov/467509>.

Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah uradno prečiščeno besedilo (ZASP-UPB3). (2007). Uradni list RS, št. 16. Pridobljeno 15.12.2018 s spletne strani: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/78529>.

Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1). (2005). Uradni list RS, št. 96. Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200596&stevilka=4191>.

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA). (2006). Uradni list RS, št. 30. Pridobljeno 15. 12. 2018 s spletne strani: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=72425>.